

Öğretmenlerde İlk Yardım Öz Yeterliliğinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation of First Aid Self-Efficacy in Teachers in Terms of Different Variables

Ömer DEMİRBILEK¹, Mustafa AĞAHAN²

ÖZ

Çocukluk ve gençlik bireylerin travma ve kazaları en sık yaşadığı dönemdir. Yaşanan kaza ve travmalar kaynaklı yaralanma ve ölümler basit ilk yardım müdahaleleri ile azaltılabilir. Bu doğrultuda başta öğretmenler olmak üzere bütün bireylerin ilk yardım uygulamalarını bilme ve uygulayabilmeleri önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı öğretmenlerde ilk yardım öz yeterliliklerinin ve ilk yardım öz yeterliliklerinin bireysel değişkenler ile ilişkisini belirlemektir.

Çalışma betimsel tarama şeklinde, uygulama ve veri toplama açısından ise kesitsel olarak yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini Türkiye’de yer alan, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenler, örnekleme ise çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 25.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde frekans, yüzdelik, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık, basıklık değerleri ile değerlendirilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için iki farklı grup karşılaştırmalarında t testi, üç veya daha fazla grup karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçları öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliklerinin 41,4±8,66 ile ortalamanın üstünde olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerde ilk yardım öz yeterliliği ilk yardım eğitimi alma, afet eğitimi alma durumlarında anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir. Bununla birlikte yaş, eğitim seviyesi, gelir durumu, medeni durum gibi özelliklerin ilk yardım öz yeterliliğini farklılaştırmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre öğretmenlere ilk yardım eğitimlerinin düzenlenmesi öğretmenlerde ilk yardım öz yeterliliğini daha da arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: İlk yardım, İlk yardım Özyeterliliği, Öğretmen.

ABSTRACT

Childhood and youth are the period when individuals experience trauma and accidents most frequently. Injuries and deaths caused by accidents and traumas can be reduced with simple first aid interventions. In this direction, it is important for all individuals, especially teachers, to know and apply first aid practices. The aim of this study is to determine first aid self-efficacy in teachers and the relationship between first aid self-efficacy and individual characteristics.

The study was conducted as a descriptive survey and cross-sectional in terms of application and data collection. The population of the study consists of teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education in Turkey, and the sample consists of teachers who volunteered to participate in the study. Convenience sampling method was used in the study. Personal information form and First Aid Self-Efficacy Scale in Home Accidents were used as data collection tools. Data analysis was carried out with SPSS 25.0 programme. Frequency, percentage, mean, standard deviation was used in the evaluation of the data. The suitability of the data for normal distribution was evaluated with skewness and kurtosis values. Since the data showed normal distribution, t test was used for two different group comparisons and one-way analysis of variance was used for three or more group comparisons.

The results of the study show that teachers' first aid self-efficacy is above the average with 41.4±8.66. It was determined that first aid self-efficacy of teachers differed significantly in the cases of receiving first aid training and receiving disaster training. However, it was determined that characteristics such as age, education level, income status, marital status did not differentiate first aid self-efficacy. According to these results, organising first aid trainings for teachers will further increase first aid self-efficacy in teachers.

Keywords: First Aid, First Aid Self-Efficacy, Teacher.

Araştırma için Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 06.07.2022 tarihli, 2022/96 sayılı izin alınmıştır.

¹ Öğr. Gör., Afet Yönetimi, Sinop Üniversitesi, Acil Durum ve Afet Yönetimi, odemirbilek@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9989-1194

² Öğr. Gör., Afet Yönetimi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlk ve Acil Yardım, mustafaagahan@ksu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9586-2292

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Ömer DEMİRBILEK
demirbilek112@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.06.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 20.09.2023

GİRİŞ

İlk yardım yaşanan kaza ve yaralanmalar sonucunda profesyonel sağlık ekiplerinin olaya müdahale edeceği zamana kadar hasta/yaralının hayati tehlikesini ortadan kaldırmaya veya mevcut sağlık durumunun daha fazla kötüleşmesini önlemek amacıyla herhangi bir tıbbi ekipman ve ilaç kullanılmadan yapılan uygulamalar bütünüdür.¹

Herkes her an ilk yardıma muhtaç duruma gelebilir. Yapılacak basit ilk yardım uygulamaları ile hayat kurtarmak mümkündür. Günlük hayatta karşılaşılan kazalarda yaşanan ölümlerin %10'u ilk 5 dakika, %50'si ise kazadan sonraki yarım saat içerisinde gerçekleşmektedir. Kaza ve travmalar sonrası ilk yarım saatte yapılan bilinçli ve doğru ilk yardım müdahalesinin hasta veya yaralının hayatını kurtarmada büyük bir paya sahip olduğu bilinmektedir.²⁻⁴ Bundan dolayı ilk yardım uygulamasını toplumun bütün üyeleri tarafından sağlıklı olup olmadığı fark etmeksizin bilmeli ve uygulayabilmelidir.⁵

İlkyardım beceri ve yeterliliğinin toplumun tamamına kazandırılmasına ilişkin olarak ülkemizde 2002 yılında 24762 sayı ile ve 2015 yılında 29429 sayı ile İlk yardım yönetmelikleri yürürlüğe girmiş ve ilkyardım eğitimlerinin düzenlenmesi, kamu kurum ve kuruluşlarında ilk yardım personellerinin bulundurulması gibi hususlar yasal olarak karara bağlanmıştır.⁶ Buna rağmen ülkemizde henüz bütün kurum ve kuruluşlarda yeterince ilk yardımcı bulunmadığı bir gerçektir.⁷

Dünya genelinde kazalar ve yaralanmalar her yaş grubunda önemli olmakla birlikte özellikle çocuklarda önlenabilir sağlık problemlerinin en önemlilerinden birisidir.⁸ Çocukların diğer yaş gruplarından daha fazla yaralanma ve travmaya maruz kalması yaşları ve gelişimleri ile ilişkilidir. Çocuklar yetişkinlere göre hareket becerilerini ve gelişimlerini henüz tamamlamamışlardır. Mevcut tehlike ve riskler hakkında yeterince bilgi sahibi değildirler. Bunların yanı sıra merak ve araştırma istekleri de oldukça

fazladır. Bu durum çocukların sıklıkla kaza yaşamamasına neden olabilmektedir. Çocukluk çağının devamında ise ergen bireylerin düşünmeden (impulsif) gerçekleştirdiği hareketler ortaya çıkmaktadır. Bu evrede riskli davranışlara girme oldukça fazladır. Dolayısıyla ilkökul, ortaokul ve lise evreleri bireylerin en fazla kaza ve yaralanmaya maruz kalma ihtimali olan zaman dilimleridir.⁹

Acil durumlar, kaza ve yaralanmalar çocukların en sık olarak bulunduğu ve en fazla zaman geçirdiği yer olan okullarda daha sık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Okul ve okul çevresi çocukların her türlü gelişimi için en önemli alanlardandır.¹⁰ Bu durum okul ve eğitim kurumlarında ilk yardım müdahalesinin gerekliliğini ve önemini daha da arttırmaktadır. Yaşanabilecek acil durumlara erken ve uygun ilk yardım müdahalesi morbidite ve mortaliteyi azaltmada önemli rol oynayabilir.¹¹

Acil durumlarda hızlı müdahale her ne kadar önemliyse de buna rağmen günümüzde en kalabalık sosyal alanlardan olan eğitim kurumlarında henüz sağlık birimi veya sağlık personeli mevcut değildir.⁷ Zaten bütün eğitim kurumlarında sağlık personeli ve birimi yer alması da şartlar açısından oldukça zor görünmektedir. Bu durum toplumun bütün kesimlerinde önemli olan ilk yardım özyeterliliğinin özellikle yoğun çocuk ve genç nüfusunun mevcut olduğu okullarda yer alan öğretmenlerde daha önemli hale getirmektedir. Literatürde yer alan bazı çalışmalar öğretmenlerde ilk yardım bilgisinin yeterli düzeyde olmadığını ve öğretmenlerin bu konuda eğitime muhtaç olduğunu göstermektedir.^{7,3,2,12-14} Bundan dolayı öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliklerinin ölçülmesi, değerlendirilmesi ve ilk yardım özyeterliliklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi önemlidir.

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliklerinin ölçülmesi ve ilk yardım öz yeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Deseni

Gerçekleştirilen bu çalışmada ilkökul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim-öğretim veren kurumlarda görev yapan öğretmenlerin ilkyardım öz yeterliliğini ve ilkyardım özyeterliliğinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlandığı için nicel araştırma yöntemlerinden deneysel olmayan desenler içerisinde yer alan betimsel tarama şeklinde, uygulama ve veri toplama açısından ise kesitsel olarak yürütülmüştür.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye’de yer alan, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenler, örnekleme ise çalışmaya gönüllü olarak katılım göstermek isteyen bireyler oluşturmaktadır. Çalışmada örnekleme yöntemi olarak tesadüfi olmayan yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır ve ulaşılabilen, çalışmaya katılmayı kabul eden bireylerden veri toplanmıştır. Araştırma Türkiye’nin farklı illerinde görev yapan öğretmenler ile yürütülmüştür. Çalışmada dahil edilme kriteri olarak: Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilkökul, ortaokul ve lise düzeyi okullarda öğretmen olmak ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmak şartları aranmıştır. Çalışma kapsamında dahil edilme kriterlerini sağlayan ve çalışmaya katılıma gönüllü olan 289 öğretmen çalışmaya dahil edilmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırma kapsamında katılımcı öğretmenlere iki farklı bölümden oluşan veri toplama aracı uygulanmıştır. Birinci kısım kişisel bilgi formu, ikinci kısım Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeğidir.

Kişisel Bilgi Formu: Veri toplama aracı ilk kısmı araştırmacılar tarafından literatür taraması^{12,15,16,14} sonucu oluşturulmuş 11 maddeden meydana gelen kişisel bilgi formu oluşturmaktadır. Formda yer alan sorular yaş, cinsiyet medeni durum vb. tanımlayıcı soruların yanı sıra; Daha önce ilk yardım eğitimi aldınız mı? Evinizde ilk yardım

malzemeleri var mı? Kronik hastalığınız veya engeliniz var mı? gibi soruları barındırmaktadır.

Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeği: Veri toplama aracının ikinci kısmı özgün ölçek ismi Self-Efficacy of First Aid Scale for Home Accidents olan Wei ve arkadaşları tarafından 2013 yılında geliştirilen Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Altundağ vd. (2020) tarafından yapılan toplam 12 maddeden oluşan Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeği oluşturmaktadır.^{17,18} Ölçekte ifadeler beşli likert şeklinde puan almaktadır. Tamamen katılıyorum (5), hiç/tamamen katılmıyorum (0) şeklinde belirtilmiştir. Puanın 1’den 5’e doğru yaklaşması yüksek algıları göstermektedir. Yüksek puanlar ilk yardım konusunda daha iyi öz etkililiğinin olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan bazı maddeler şu şekildedir;

1. Bir kazayla karşılaştığımda 112’yi nasıl arayacağımı biliyorum.
3. Bir çocuk boğulduğunda ilk yardım yapabilirim (Heimlich metodu).
7. Bir çocuğun yaralanma olduğunda yaralara müdahale edebilirim.

Ölçek uyarılama çalışmasında araştırmacılar ölçeğin Cronbach Alfa değerini .86 olarak belirlemişlerdir.¹⁸ Ölçeğin bu araştırmada Cronbach Alfa değeri .90 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışmada örnekleme ulaşmada okul ziyaretleri gerçekleştirilmiş ve dahil edilme kriterlerine uyan öğretmenlere ölçme araçları uygulanmıştır. Çalışma kapsamında veri araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Veriler 30.09.2022-30.12.2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi IBM SPSS 25.0 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistikler olan frekans, yüzdelik, ortalama, standart

sapma kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk testleri ve çarpıklık, basıklık değerleri ile değerlendirilmiştir. Verilerin çarpıklık ve basıklığı ± 2 değerleri arasında olduğu için normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Verilerin analizinde parametrik testlerden iki farklı grup karşılaştırmalarda t testi, üç veya daha fazla grup karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada kullanılan Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeğinin kullanımı

için yazarlardan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmanın yürütülebilmesi için ise Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 06.07.2022 tarihli, 2022/96 sayılı izin alınmıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışmanın Türkiye’de ve sadece Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütülmesi, ulaşılan örneklem sayısı bu çalışmanın kısıtlıdır. Benzer çalışmaların farklı kültürlerde, bölgelerde, farklı seviyede eğitim veren öğretmenlerde ve daha büyük örneklemelerde yürütülmesi konunun gelişimine katkı sağlayacaktır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu kısmında araştırma sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine ait veriler incelendiğinde çalışmaya 24-65 yaşları arasında 289 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %52,9’u erkek, %81,3’ü evli, %87,2’si lisans mezunu, %76,8’i çocuk sahibi, %11,1’i kronik bir hastalığa sahip, %39,6’sının evinde ilk yardım malzemeleri bulunmaktadır ve %64,0’ü daha önce ilkyardım eğitimi almıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Öğretmenlerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	n	%
Yaş	18-24	1	0,3
	25-31	47	16,3
	32-38	74	25,6
	39-45	84	29,1
	46 ve üzeri	83	28,7
Cinsiyet	Kadın	136	47,1
	Erkek	153	52,9
Medeni Durum	Evli	235	81,3
	Bekar	54	18,7
Eğitim Düzeyi	Ön lisans	4	1,4
	Lisans	252	87,2
	Yüksek Lisans	32	11,1
	Doktora	1	0,3
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Evet	222	76,8
	Hayır	67	23,2
Ekonomik Durum Algısı	Düşük	52	18,0
	Orta	232	80,3
	Yüksek	5	1,7

Tablo 1. (Devamı)

Kronik Hastalık/Engelli Olma Durumu	Evet	32	11,1
	Hayır	257	88,9
Evde İlk Yardım Malzemesi Olma Durumu	Var	114	44,5
	Yok	175	39,6
İlk Yardım Eğitimi Alma Durumu	Evet	185	64,0
	Hayır	104	36,0
Daha Önce Afet Yaşama Durumu	Evet	110	38,1
	Hayır	179	61,9
Afetlerle İlgili Eğitim Alma Durumu	Evet	193	66,8
	Hayır	96	33,2

%. Yüzde

Ev kazalarında ilk yardım öz-yeterlik ölçeği ortalama puanı $41,4 \pm 8,66$ (min-max:16,00-60,00) olarak tespit edilmiştir (Tablo 2). Ölçekten elde edilen ortalama puan öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliklerinin ortalamasının üstünde olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeğinin Puan Ortalaması

	n	Min	Max	$\bar{x}$	s.s
Ekiyöyö*	289	16,00	60,00	41,40	8,66

*Ekiyöyö: Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeği

Yapılan t testi sonucuna göre öğretmenlerin ilk yardım öz yeterlilikleri medeni durum, çocuk durumu, kronik hastalık

durumu, ailede kronik hasta birey durumu, önceden afet yaşama durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). İlk yardım öz yeterliliği ile cinsiyet ($t_{(287)}=-3,338$; $p<0,05$), ilk yardım eğitimi alma durumu ($t_{(287)}=-6,772$; $p<0,05$), evde ilk yardım malzemesi olma durumu ($t_{(287)}=-5,192$; $p<0,05$), önceden afet eğitimi alma durumu ($t_{(287)}=-4,038$; $p<0,05$) ile anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (Tablo 3). Bu bulgulara göre erkeklerin ilk yardım öz

yeterlilikleri kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce ilk yardım eğitimi alanların ise ilkyardım eğitimi almayanlardan ilk yardım öz yeterliliklerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında evinde ilk yardım malzemesi bulunanların, bulunmayanlardan; afet eğitimi alanların, almayanlardan; afet yaşayanların, yaşamayanlardan ilk yardım öz yeterliliklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. İlk yardım öz yeterliliği ve bireysel özelliklere ilişkin t testi sonuçları

Değişkenler	Gruplar	n	$\bar{x}$	s.s	t	p
Medeni Durum	Bekar	54	40,83	8,56	-,537	,592
	Evli	235	41,53	8,69		
Cinsiyet	Kadın	136	39,63	8,16	-3,338	,001*
	Erkek	153	42,08	8,80		
Çocuk Durumu	Evet var.	222	41,38	8,52	-,062	,950
	Hayır yok.	67	41,46	9,15		
Kronik Hastalık Durumu	Evet var.	32	42,50	8,22	,758	,449
	Hayır yok.	257	41,26	8,71		
Ailede Kronik Hasta Birey Durumu	Evet var.	135	40,63	8,80	-1,414	,159
	Hayır yok.	154	42,07	8,50		
İlk Yardım Eğitimi Alma Durumu	Evet aldım.	185	43,81	7,99	6,772	,001*
	Hayır almadım.	104	37,12	8,16		
Evde İlk Yardım Malzemesi Olma Durumu	Var	114	44,54	7,84	5,192	,001*
	Yok	175	39,36	8,57		
Önceden Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet aldım.	193	42,81	8,09	4,038	,001*
	Hayır almadım.	96	38,56	9,09		
Önceden Afet Yaşama Durumu	Evet yaşadım.	110	41,91	8,95	,789	,431
	Hayır yaşamadım.	179	41,08	8,48		

* $p<0,05$

ANOVA sonuçları incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin ilkyardım öz yeterlilikleri yaş gruplarına göre ($F_{(5,284)}=,600$; $p<0,01$), eğitim durumlarına göre ($F_{(4,285)}=1,143$; $p<0,01$), gelir durumuna göre ($F_{(3,286)}=,391$; $p<0,01$) farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlar bütün yaş gruplarında ilkyardım öz yeterliliğinin farklılaşmadığını göstermektedir. Bununla

birlikte eğitim seviyesinin yüksek olması veya düşük olmasının; gelir durumunun yüksek veya düşük olmasının kişilerin ilk yardım öz yeterliliğini farklılaşmadığı belirlenmiştir (Tablo 4). Burada çıkan sonuçların literatürde yer alan diğer çalışmalardan daha farklı olduğu görülmektedir. Özellikle eğitimin ilk yardım öz yeterliliğini neden farklılaşmadığı daha detaylı incelenmelidir.

Tablo 4. İlk yardım öz yeterliliği ve bireysel özelliklere ilişkin tek yönlü varyans (ANOVA) sonuçları

Değişkenler	Gruplar	n	$\bar{x}$	s. s	F	P
Yaş Durumu	18-24	1	29,00		,600	,663
	25-31	47	40,85	8,70		
	32-38	74	41,48	9,28		
	39-45	84	41,78	7,78		
	46 ve üzeri	83	41,40	8,97		
Eğitim Durumu	Ön lisans	4	33,50	8,50	1,143	,332
	Lisans	252	41,48	8,52		
	Yüksek Lisans	32	41,81	9,67		
	Doktora	1	41,00			
Gelir Durumu	Düşük	52	41,28	9,56	,391	,677
	Orta	232	41,35	8,41		
	Yüksek	5	44,80	11,18		

Okul ve çevresi çocukların ve gençlerin eğitim ve öğretim gördüğü yerler olmasının yanı sıra sosyalleştigi, iletişim kurmayı, dostluklar edinmeyi ve hayatı için çok önemli daha birçok anı yaşadığı yerdir. Çocuklar ve gençler ev dışında en fazla zaman geçirdiği yerlerin başında gelen okulda birçok kaza ve yaralanmaya maruz kalabilmektedir. Yaşanan olaylar bazen büyük yaralanmalara, bazen de ölümlere yol açabilmektedir. Bu olayların olmamasını sağlamak veya büyük sorunlara dönüşmesini engellemek ise erken ve etkili ilk yardım müdahalesi ile mümkündür. Bu durum herkes için önemli olan ilk yardım öz yeterliliğini öğretmenler için daha değerli ve önemli hale getirmektedir. Öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliğini ölçmeyi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada elde edilen verilere göre çalışmaya; çoğunluğu erkek, evli, lisans düzeyinde eğitime sahip, çocuk sahibi olan ve daha önce ilk yardım eğitimi almış bireyler katılmıştır. Bu bulgular ile ilişkili olarak bakıldığında Nayir ve ark. (2011)'nin yaptığı çalışmada benzer şekilde çalışmaya katılanların çoğunluğunu erkek öğretmenler oluşturmuştur.¹⁴ Bununla birlikte Aktaş ve ark. (2019), Karaman-Özlu ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmalara katılanların çoğunluğunu ise kadınlar oluşturmuştur.^{19,12} Bu durumun çalışmanın gerçekleştirildiği bölgede yer alan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı ve araştırmacıların sosyal çevresi ile ilişkili olarak değiştiği söylenebilir. Bunun yanı sıra bireysel özelliklere ilişkin olarak Nayir ve ark (2011), Saruhan ve ark. (2018),

Erkan ve Göz (2006) yaptıkları çalışmalarda çalışmalarına katılan öğretmenlerin daha önce ilk yardım eğitimi almadıklarını belirlemişlerdir.^{14,20} Karaman-Özlu ve ark. (2022), Aktaş ve ark. (2019) ise bu bulguların aksine bu araştırmanın bulguları ile benzer olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin daha önce ilk yardım eğitimi aldıklarını belirlemişlerdir.^{12,19} Öğretmenlerin ilk yardım eğitimi alma oranlarının çalışmalara göre farklılaşması ilk yardım eğitimine çalışma yapılan bölgede verilen değere, öğretmenlerin isteğine, yöneticilerin konuya ilgisine göre farklılaşabileceği söylenebilir. Yapılan çalışmaların farklı iller ve bölgelerde olduğu göz önüne alınarak ilk yardım eğitimi alma oranları arasındaki farkı ortadan kaldırmak için merkezi olarak alınan kararlar doğrultusunda bütün öğretmenlere ilk yardım eğitimleri düzenlenmesi bu durumu ortadan kaldırabilir. Bu durum ayrıca bilgi ve uygulamada ortak davranışı sağlayabilir.

Bu çalışmanın bulgularına göre çalışmaya katılan öğretmenlerin ilk yardım öz-yeterlik puanları ortalamasının üzerinde (41,4±8,66) olduğu tespit edilmiştir. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde Aktaş ve ark. (2019), Saruhan ve ark. (2018), Nayir ve ark. (2011), Karaman-Özlu ve ark. (2022) bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olarak öğretmenlerin ilk yardım bilgi ve öz yeterliliklerinin ortalamasının üzerinde olduğunu belirlemişlerdir.^{19,20,14,12} Bunun yanı sıra Erkan ve Göz (2006) yaptığı çalışmada öğretmenlerin sara (epilepsi), kalp masajı, suni solunum, şok konularında

yetersiz olduklarını belirtmiştir.¹³ Çalışmaların genelinde bu çalışmayla uyumlu olarak öğretmenlerde ilk yardım bilgi ve öz yeterliliğinin ortalamanın üstünde olduğu ancak bazı çalışmalarda farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Bu durumun çalışmada kullanılan veri toplama aracına, soruların özelliği ve kalitesine, araştırmanın uygulandığı öğretmenlerin bilgi düzeyine göre farklılaşabileceği söylenebilir. Bu durumların önlenmesi kapsamlı eğitimler ile mümkün olabilir.

Bu çalışmada yapılan t testi bulgularına göre ilk yardım öz yeterliliği; cinsiyet, daha önce ilk yardım eğitimi alma, evde ilk yardım malzemesi olması, afet eğitimi alma, durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu veriyle ilişkili olarak literatür incelendiğinde; Saruhan ve ark. (2018), Aktaş ve ark. (2019), Nayir ve ark. (2011), Karaman-Özlü ve ark. (2022) yaptığı çalışmada bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olarak, ilk yardım eğitimi alan bireylerin ilk yardım bilgi veya öz yeterliliklerinin anlamlı olarak daha yüksek bulmuşlardır.^{20,19,14,12} Bu sonuçlar yapılan eğitimlerin öğretmenlerin bilgi ve yeterliliklerini arttırmada oldukça önemli olduğunu ve eğitimin önemini çok açıkça ortaya koymuştur. Bunun yanında cinsiyete ilişkin sonuçla ilgili olarak Karaman-Özlü ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmada erkeklerin ilk yardım öz yeterlilikleri kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek belirlenmiştir ancak Saruhan ve ark. (2018), Nayir ve ark. (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda ise bu çalışmada

ulaşılan sonucun aksine ilk yardım bilgisinin kadınlarda daha yüksek olduğunu belirlemiştir.^{12,20,14} Oluşan bu farklılığı açıklamada bölge, ulaşılan öğretmen grubu, kullanılan ölçme ve veri toplama araçları bahsedilebilir. Bunun yanında kadınların teorik bilgiyi daha iyi kavramaları, eğitimlere daha önem vermeleri; bunun yanında erkeklerin uygulama becerilerinin ve fiziki yeterliliklerinin fazla olması bu durumun oluşmasındaki nedenlerden olabilir.

Yapılan ANOVA sonuçları öğretmenlerin yaşının ilk yardım öz yeterliliğini anlamlı olarak farklılaştırmadığını göstermiştir. Literatürde ilgili sonuçlar incelendiğinde Saruhan ve ark. (2018), Aktaş ve ark. (2019), Nayir ve ark. (2011) ilkyardım puanları ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmuştur.^{20,19,14} Yaş ilerledikçe bilgileri hafızada tutmanın yavaşlaması veya öğrenimin zorlaşmasından dolayı ilerleyen yaşlarda olan öğretmenlerin ilk yardım bilgi ve yeterliliklerinin düşük olması beklenen bir sonuçtur. Yaş ile ilgili olarak literatürün aksine bulunan bu sonuç iyi bir şekilde incelenmelidir. Bu çalışmada elde edilen veriler ilk yardım öz yeterliliğinin eğitim durumu ile anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermiştir. İlgili sonuç literatürde yer alan çalışmalar ile incelendiğinde; Saruhan ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada bu çalışmanın aksine öğretmenlerin eğitim düzeylerinin artışının ilk yardım bilgi artışı ile paralel olduğu belirtilmiştir.²⁰ Bu çalışmanın aksine çıkan eğitim düzeyi ve ilk yardım bilgi artışı konusu daha detaylı olarak ele alınabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk ve gençlerde yaşanan önlenebilir yaralanmalar ve ölümlerin azaltılmasında en önemli etkenlerin başında bu gruplarla en fazla vakit geçiren öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliklerinin yüksek olması gelmektedir. Öğretmenlerde ilk yardım öz yeterliliğini ve bu durumun farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanan bu çalışmanın sonucuna göre çalışmaya katılan öğretmenlerin ilk yardım öz yeterlilikleri ortalamanın üzerindedir. Öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliklerinin erkeklerde, ilk

yardım eğitimi alanlarda, evde ilk yardım malzemesi bulunduranlarda, afet eğitimi alanlarda, almayanlara göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Bu sonuçlara göre okullarda görev yapan öğretmenlerin ilk yardım öz yeterliliğini arttırmak için kapsamlı ve bütün öğretmenleri kapsayacak eğitimler planlanarak uygulanması gerekmektedir. Eğitimlerde uygulamaya ağırlık verilmesi sadece teorik bilgi edinilmesi yerine kişilerin uygulama

kabiliyetlerinin artmasına dolayısıyla olabilecek vakalara kolaylıkla müdahale edilebilmesini sağlayabilir. Bununla birlikte uygulanacak ilk yardım eğitimlerinin bir seferlik olarak değil, belirli aralıklarla tekrar edilmesi bilgi ve becerilerin kalıcılığını arttırabilir. Bu çalışmanın örneklem sayısı,

kesitsel olarak yürütülmesi ve verilerin belirli birkaç araçla toplanması bu çalışmanın sınırlılıklarındandır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda öğretmenlere uygulamalı testler, birden fazla ölçme aracı uygulaması, genişletilmiş kişisel bilgi formlarının kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Kızılay. (2022). "Temel İlk Yardım Bilgileri". Erişim adresi: <https://www.ilkyardim.org.tr/temel-ilk-yardim-bilgileri.html> (Erişim tarihi: 08.06.2023).
2. Altındış, S, Tok, Ş, Aslan, F.G, Pilavcı Adıgöl, M, Ekerbiçer, H.Ç. ve Altındış, M. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin İlk Yardım Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi". Sakarya Tıp Dergisi, 7 (3), 125-130.
3. Özyürek, P, Bayram, F, Beştepe, G, Ceylantekin, Y, Ciğerci, Y, Çelik, Y, Kuyucuoğlu, N, Karaca, Ş, Temel, S. ve Yılmaz, A. (2013). "Lise Öğretmenlerine Verilen Temel İlk Yardım Eğitiminin Etkililiğinin Değerlendirilmesi". Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (1), 183-198. doi:10.5578/ISS.6806
4. Aytaç, Ş, Gök, M.G. ve Özkan, S. (2016). "Bir İşçi Sağlığı ve Güvenliği Uygulaması Olan Temel İlk Yardım Eğitiminin İncelenmesi". GMJ, 27 (2) doi:10.12996/gmj.2016.18
5. Güler, Ç. ve Bilir, N. (1994). "Herkes İçin İlk Yardım". Ankara: Aydoğdu Ofset.
6. İlk Yardım Yönetmeliği. (2015). İlk Yardım yönetmeliği. 29.07.2015 Resmî Gazete Sayısı:29429.
7. Orhan, S.İ. ve Aydın, A. (2020). "Öğretmen Adaylarının İlk Yardım Bilgi Düzeyleri: Kastamonu Üniversitesi Örneği". Kastamonu Eğitim Dergisi, 28 (4), 1657-1667. doi:10.24106/kefdergi.3798
8. Stone, K.E, Lanphear, B.P, Pomerantz, W.J. ve Khoury J. "Childhood injuries and deaths due to falls from Windows". Journal Of Urban Health, 77 (1), 26-33.
9. Baysal, S.U, Yıldırım, F. ve Bulut, A. (2005). "Çocuk Güvenliği: Yaralanmalardan ve Zehirlenmelerden Korunma Güvenlik Kontrol Listesi". İstanbul: İstanbul Tıp Fakültesi Basımevi
10. Gözüm S. (2020). "Okul Dönemindeki Çocukların Sağlığının Geliştirilmesi". Ankara: Vize yayıncılık
11. Singer, A.J, Gulla, J, Thode, H.C. ve Cronin, K.A. (2004). "Pediatric first aid knowledge among parents". Pediatr Emerg Care, 20 (12), 808-811. doi: 10.1097/01.pec.0000148028.53598.5c
12. Karaman-Özlu, Z, Aras, G.U, Özlü, İ, Ejder Apay, S, Avşar, G, Coşar, Z, Küçüköglü, A. ve Taşgın, A. (2022). "Öğretmenlerin ilk yardım konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi". Anatolian Journal of Health Research, 3 (3), 139-143. doi:10.29228/anatoljhr.64990
13. Erkan, M. ve Göz, F. (2006). "Öğretmenlerin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi". Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9 (4), 63-68.
14. Nayir, T, Uskun, E, Türkoğlu, H, Uzun, E, Öztürk, M. ve Kışoğlu, A. (2011). "Isparta il merkezinde görevli öğretmenlerin ilkyardım bilgi düzeyleri ve tutumları". S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 18 (4), 123-127.
15. Yiğit, D, Şayık, D, Açıkgöz, A. ve Mumcu, Ö. (2023). "Pandemide Annelerin Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemlerini Tanılama ve İlk Yardım Öz-Yeterlik Durumlarının Belirlenmesi". STED, 31 (6), 451-460. doi:10.17942/sted.1079094
16. Gülmez-Dağ, G. (2019). "Yarının Öğretmenleri Acil Durumda Hayat Kurtarmaya Hazır mı?". İlköğretim Online, 18 (2), 893-902. doi:10.17051/ilkonline.2019.562071
17. Wei, Y-L, Chen, L-L, Li, T-C, Ma, W-F, Peng, N-H. ve Huang, L-C. (2013). "Self-efficacy of first aid for home accidents among parents with 0- to 4-year-old children at a metropolitan community health center in Taiwan". Accid Anal Prev, 52 :182-187. doi: 10.1016/j.aap.2012.12.002
18. Altundağ, S, Turan, T. ve Şafak, M. (2020). "Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması". Cukurova Medical Journal, 45 (1), 71-78. doi:10.17826/cumj.625945
19. Aktaş, B, Yılmaz, M, Dereli, F. ve Yıldırım-Sarı, H. (2019). "İlköğretim Birinci ve İkinci Kademe Öğretmenlerinin İlk Yardım Bilgi Düzeyi". Jaren, 5 (1), 17-22. doi:10.5222/jaren.2019.18894
20. Saruhan, Ç, Saruhan, R, Yıldırım, C. ve Ovayolu, N. (2018). "Gaziantep İli Devlet İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İlk Yardım Uygulamalarına İlişkin Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi". Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 8 (1/2), 1-10.